

DEĞER VE ANLAM: DEĞERLER ANLAMLAR MIDIR?*

Harun Tepe*

ÖZET

Anlam sorunu dil sorunudur, dile ilişkin bir sorundur, ama yalnız dil içinde kalan bir sorun değildir. Dil ile dil dışı arasındaki bağlantıda kök bulan bir sorundur. Bu hem teorik alana hem de pratik alana ilişkin anlam tartışmaları için geçerlidir. İlişkinin bir ucunda dil, dilsel öğeler bulunurken, öbür ucunda şeyler, nesnelere, etkinlikler ya da yaşam vardır. Sözcüğün gösterdiği şeyle ilişkisinde, ama sözcükten ayrı, kendi başına varolan bir şeyle –bu şey de bir sözcükle dile getirilmiş olsa bile- ilişkisinde ortaya çıkmaktadır anlam. Bu nedenle temelde anlam sorunu bir dil sorunu olarak görüle bile, yalnız dil içinde kalan yalnızca dilbilgisel, gramerle ilgili bir sorun değildir. Dil ve dille uzanılmaya çalışılan dil dışı arasındaki bir sorundur anlam.

Değer nedir? Bir şeyi değerli kılan nedir? Bir şeyin değeri ona yüklenen anlam mıdır ya da şeyler bu yüklenen anlamla mı değer kazanmaktadır? Günlük konuşma dilinde bu ikisi neredeyse eş anlamlı gibi kullanılır. Kuşkusuz değer ve anlam insan dünyasının olgularıdır. Dünyaya anlam katan insandır, insanın, en azından kimi insanların yapıp ettikleri, ortaya koydukları ürünlerdir dünyayı anlamlı kılan. Bu nedenle insanın olmadığı bir dünyada anlam ve değerden de söz edilemezdi. Ama değer insan dünyasının bir gerçeği olması anlamında görülen, birisinin gördüğü, farkına varıp dile getirdiği bir şey olması, anlamı ve değeri “öznel”; sonuçta da göreliliği kalmaz.

Anahtar Sözcükler: Dil, Anlam, Dünya, Değer, İnsan, Öznel

(Value and Meaning: Are Values Meanings?)

ABSTRACT

The problem of meaning is a problem of language, but it is not a problem only within boundaries of language. It has its origins in the relation between language and the world. This is true both for the theoretical and practical areas, concerning meaning. At the one side of this relation are language, words and other elements of language, whereas at the other side we find things, objects, and activities of life. Meaning emerges from this relation. Thus the problem of meaning is not a problem which lies only within the confines of language, or only a grammatical problem; but it is a problem between language and the world that language tries reach.

What is value? What is it that makes anything valuable? Is it the ascribed meaning that makes something valuable? In everyday language both value and meaning are used almost synonymously. Both of them are certainly the facts of the human world. It is the human beings who make the world valuable, or at least the achievements of some human beings. Therefore, in a world without man there would not be any value or meaning. Yet the fact that the value or meaning is a fact of the human world and meaning is always seen or attributed by a human agent does not render the value or meaning subjective or relative to that person who sees or attributes value to things.

Key Words: Language, Meaning, World, Value, Human Being, Subjectivity

⁴ 17-19 Aralık 2008 tarihlerinde ODTÜ Felsefe Bölümünde düzenlenen Anlam Kongresi, Anlam ve Değer panelinde yapılan konuşmanın metnidir.

^{1H} Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü öğretim üyesi

2 Değer ve Anlam: Değerler Anlamlı mıdır?

“Anlam”, kullanımı 20. yüzyılın başlarından bu yana yaygınlık kazanan bir sözcük olmasına karşın, ilk başlangıçlarından bu yana felsefenin –sözcüğün geniş anlamında- anlam sorunlarıyla ilgilendiği söylenebilir¹. 20. Yüzyıl felsefesinde pozitivist ve analitik akımların öne çıkmalarından ve egemen felsefe yapma yolu haline gelmelerinden sonra bu durum daha da belirginleşmiştir. “Öyle ki, bu dönemlerde başka birçok temel felsefe sorusuna verilebilecek geçerli açıklamaların anlamın uygun bir çözümlemesi üzerinden sağlanması gerektiği kanısı yaygınlık kazanmıştır. Anlam sorunu, böylece, felsefe sorunlarının kendisine indirgendiği ana sorun görünümü kazanmıştır”². Bu durum Nermi Uygur’u, yirminci yüzyılın, “Uzay çağı”, “Atom Çağı”, “Teknik Çağı” gibi adlandırmalar yanında “Anlam Çağı” olarak adlandırılması çağrısı yapmaya götürmüştür. “Düşünen birçok çevrelerin onyıllardan beri baş kavramı anlam. Bitki, hayvan, toplum, davranış – hangi varlık bölgesini deşerse deşsinler bilim adamları artık anlamlarla uğraşıyorlar. Filozofların da, bazen pek belirmese de, dönüp dolaşıp aydınlatmayı denediği temel soru ‘anlamın anlamı nedir?’ sorusudur”³.

Kimilerine göre felsefe sorunları özünde anlam sorunlarıdır⁴. Bu anlam da dildeki anlam, dilde kendini gösteren anlamdır. Bu anlayışa göre felsefe sorunları da özünde dil sorunlarıdır. Felsefenin dünyaya ilişkin bir bildirimde bulunması da beklenemez zaten. Wittgenstein’da en açık ifadesini bulduğu gibi, dünya ya da olgular üzerine konuşmak doğa bilimi yapmakla olur. Başka bir deyişle olguları dile getirmek, betimlemek doğa bilimi yapmaktır. Felsefe doğa bilimlerinden biri olmadığına göre felsefenin olguları dile getirmesi, dünyaya ilişkin bir şey söylemesi de beklenemez. Felsefe için geriye kalan dildir. Dünyaya

¹ T. Grünberg’e göre “Felsefe Sokrates’te ana kavramların *anlamlarının* gün ışığına çıkartılma çabası olarak belirmişti. Çağımızda ise, *anlam-analizini* felsefenin merkezi haline getiren (ve özellikle Anglo-sakson ülkelerinde yaygın olan) *analitik –felsefe* akımına, bir bakıma bu *Sokratik geleneğe* dönüş olarak bakılabilir”. (Teo Grünberg, *Anlam Kavramı Üzerine Bir Deneme*, DTCF Yayınları, Ankara, 1970. s. 1).

² Arda Denk, *Anlamın Kökenleri*, Metis Yayınları, İstanbul, 1984. s. 8.

³ Nermi Uygur, “Anlamın Çıkmazları”, *Dilin Gücü*, Birim Yayıncılık, İstanbul, 1984. s. 60.

⁴ “Buna göre her felsefe problemi bir anlam aydınlatılması olacağından, ‘*anlam*’ın *anlamının aydınlatılması* sistematik felsefenin ilk ele alacağı bir problem olmalıdır (T. Grünberg, a.g.y., s. 1).

ilişkin dil, dildeki anlam üzerinde yoğunlaşmadır. Felsefe dille yapıldığına ve ancak dilde olanla iş gördüğüne göre, dünya sorunlarıyla felsefe ancak bu sorunlar dilde yansydıkları kadarıyla ilgilenebilir. Dünya sorunları ancak dolaylı olarak, dilde yansydıkları biçimiyle felsefe sorunları olabilirler. Dilin ötesindeki dünya ulaşılamaz olarak kaldığından, felsefenin dilin ötesindeki dünyaya ilişkin bir şey söylemesi de zaten mümkün değildir.

Felsefeyi dil felsefesine ya da dilci felsefeye indirgeyen bu tutum günümüzün en yaygın felsefe anlayışıdır, hatta ana paradigmasıdır denebilir. Gerçi A. Denkel'in dikkati çektiği gibi, dil felsefesi ile dilci felsefe birbirine karıştırılmamalı, aralarındaki fark açık bir biçimde ortaya konulmalıdır. Dil felsefesi felsefenin bir dalı –anlamı konu edinen dalı- iken, ikincisi bir felsefi yöntem, analitik yaklaşımın bir döneminde uyguladığı ölçüt ve sınama yoludur. Dil felsefesinin dilci felsefe yöntemleriyle yapılması da gerekmemektedir⁵. Ama analitik yaklaşım bugün yalnız dil felsefesinde değil, genel olarak felsefenin tüm dallarında en yaygın felsefe yaklaşımıdır. Analitik felsefe ilk başlangıçlarındaki keskinliğinden, “anlamsızlık” veya “metafizik” yaftasını çok kolay kullandığı dönemdeki keskinliğinden uzak olsa da, felsefe sorunlarını dil sorunları olarak gören, felsefenin işinin de dil analizi, kavram çözümlemesi olduğunu düşünen bakış bugün de egemenliğini sürdürmektedir.

I. Dil-Dünya İlişkisi

Kant'ın da gösterdiği gibi, nasıl biz –görünün saf formları olmadan, yani gören öznedenden gelen kimi yapı unsurlar olmadan- şeyleri kendi başlarına oldukları gibi göremez ya da algılayamaz isek, aynı biçimde dil dolayımı olmadan nesnelere ulaşamaz, onlar hakkında konuşamayız. Her dile getirme, her adlandırma bir çerçeveleme, -bu adların kendileri de içinde olmak üzere- “şeyleri”, “nesneleri” dilin kalıbı içine yerleştirmedir. Bu da şeyin kendisinden uzaklaşma, hatta şeyin kendisine ulaşamayacağı anlamına gelmez mi? Aslında Kant'taki duyarlılığın ve anlama yetisinin saf unsurlarının yerini analitik yaklaşımda dilin mantığı almamış mıdır? Dil ya da mantık düşünmenin

⁵ A. Denkel, a.g.y., s. 8.

4 Değer ve Anlam: Değerler Anlamlı mıdır?

yerini almıştır. Kant'taki bilmenin olanağının koşullarının bilgisi, burada dile getirmenin olanağının koşullarının bilgisine dönüşmüştür. Kant ile Tractatus'ta serimlenen görüşleriyle Wittgenstein arasındaki yakınlık iyi bilinmektedir. “İmdi her bir dil sistemi kendi yapısı gereği, dile getirdiği bütün bilgilere a priori belli bir şekil veren bir ‘kavram çerçevesi’ sağlamaktadır. ... Dil-sistemleri yapısı gereği olan *kavram çerçeveleri*, Kant'ın aklın yapısı gereği bütün bilgimize a priori bir şekil veren *görükallıpları ve kategorilerini* andırmaktadır”⁶.

Bu yakınlığı kavramak için derin felsefe bilgisine de gereksinim yoktur. Wittgenstein bunun ipuçlarını, hatta açık dile getirimlerini Tractatus'un önsözünden kitabın son bölümüne kitabının her yerinde açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Öyleyse dilciler ya da mantıkçı pozitivistler, “felsefe dünyadan söz edemez”, “felsefenin konu edindiği dildir, dildeki anlamdır ya da dile yansıyan dünyadır” dediklerinde haklı değiller midir? Dünya ya da şeyler ulaşılmaz olarak kaldığına göre, felsefenin de zorunlu olarak dilci ya da analitik felsefe olması gerekmez mi?

Nasıl algılamak için algılayan bir yetiye, yargı vermek için yargı vermemizi -düşünmemizi- sağlayan bir yetiye gereksinimiz varsa, algıladıklarımızı ve yargılarımızı ortaya koymak için de sözcüklere, dil bilgisi kurallarına, bağlaçlara, tümcelere gereksinim vardır. Sözcükler ve sözcükler arası bağlantıları kurmaya ilişkin dil bilgisi kuralları olmadan konuşamayız, bir şey söyleyemeyiz. Bir anlamda bunlar dile getirebilmenin olanağının koşullarıdır.

Öte yandan yine 18. Yüzyıl filozoflarının –özellikle de Locke, Berkeley, Hume ve Kant'ın- sorunlaştırıp tartıştıkları, Wittgenstein'in Tractatus'ta açık bir biçimde ortaya koyduğu gibi, şeyler ve dil, dünya ve dil arasındaki ilişki de dile getirilmesi güçlükler taşıyan bir ilişkidir. Söylenebilecek her şey ancak dille söylenebildiği, dilin kullanım kuralları söylenende hep bir kurucu unsur olarak yer aldığı için, bu ilişki, üzerinde konuşulamayacak bir ilişkidir, Wittgenstein'in söylediği gibi. Locke cisimler, cisimlerin kendilerinde taşıdıkları niteliklerden –birincil, ikincil niteliklerden ve güçlerden-, onların zihinde temsilleri olan idelerden ve ideleri seslendiren sözcüklerden ve sözcüklerden oluşan dilden söz eder. Şeyler-ideler ve sözcükler üç ayrı katmandır; birbirine karıştırılmaması gerekir bunların. Ama algılayandan bağımsız olarak

⁶ T. Grünberg, a.g. y. , s. 3

şeylerden söz edilemeyeceğini, şeylerden söz etmenin ancak onları algılayan bir zihinle mümkün olduğunu, haklı olarak, iddia eden Berkeley, Locke'un şeyler-ideler ve sözcükler ayırımına ciddi eleştiriler yöneltir. Gerçekten de şeyler de ideler değil midir, zihin dışında bir şeyden söz edilebilir mi? Zihinde idesi olmadan şeylerden, seslerle dile getirilmeden idelerden söz edilebilir mi hiç?

Berkeley'in de Wittgenstein gibi bizi içinden çıkılması güç bir sorunla karşı karşıya bıraktığı şüphesizdir. Algılayan bir zihin olmadan şeylerden, dil olmadan olgulardan söz edemeyiz -"olgu" ya da "şey" de birer sözcüktürler, yani dildedir. Ama bu, şeylerle onların idelerinin ya da kavramlarının farklı şeyler olduklarını, farklı nesnelere imlediklerini görmemize engel midir? Olgular dediklerimizin de dille dile getirilmeleri, dünya dediğimiz şeyi adlandırırken bunu ancak bir sözcüğün yardımıyla, bir sözcükle yapabilmemiz, olgular ile dilin ya da dünya ile dilin aynı şeyler olmadıklarını görmemize engel midir? Güçlük varlıksal değil, dilseldir, dile getirilmedir. Kuşkusuz her türlü varlık bildirimini dil dolayımıdır, bu tüm varlığın aynı düzlemde yer aldığı, dil dolayımı oldukları için aralarındaki farklılıkların olmadığı anlamına gelmez. Kendilerinden söz edilenlerin **-şeylerin- dilde olmaları ortak yönleridir, farklı şeyleri göstermeleri ise farklı yönleri**. Taşıdıkları bir ortaklıktan yola çıkarak farklılıkları, sözcüklerin seslendirdiği/imlediği nesnelere veya kavramların özelliklerini göz ardı edebilir miyiz? Bu nedenle "Bilgi teorisi (dil analizi, ikinci elden bilgi) şeklinde başlayan felsefe uğraşısı ontoloji (dil-dışı nesnelere hakkında birinci elden bilgi) ile amacına erişir. Dil içinde kapalı kalıp ontoloji seviyesine yükselemeyen bir felsefe problemi felsefe açısından çözülmüş sayılmaz"⁷.

II. Anlam Sorunu

Anlam sorunu dil sorunudur, dile ilişkin bir sorundur, ama yalnız dil içinde kalan bir sorun değildir. Dil ile dil dışı arasındaki bağlantıda kök bulan bir sorundur. Bu hem teorik alana hem de pratik alana, etiğe ve siyaset felsefesine ilişkin anlam tartışmaları için geçerlidir. Anlamın, sözcük ile gösterdiği şey arasındaki bağlantıda, adlandırmada ortaya çıktığı söylendiğinde de, anlamın dil oyunları içinde ortaya çıktığı, dil

---

⁷ T. Grünberg, a.g.y., s. 6.

6 Değer ve Anlam: Değerler Anlamlı mıdır?

oyunları içinde olduğu söylendiğinde de bu geçerlidir. İlişkinin bir ucunda dil, dilsel öğeler bulunurken, öbür ucunda şeyler, nesnelere, etkinlikler ya da yaşam vardır. Sözcüğün gösterdiği şeyle ilişkisinde, ama sözcükten ayrı, kendi başına varolan bir şeyle –bu şey de bir sözcükle dile getirilmiş olsa bile- ilişkisinde ortaya çıkmaktadır anlam. Anlamın iletişimde ya da bir yaşam bağlamında, bir yaşam etkinliği içinde ortaya çıktığı, anlamın kullanımda olduğu söylendiğinde de, sözcük dışında olan bitenler, yaşananlar, etkinlikler söz konusudur. Anlamın kullanımda ya da dil oyunlarında, kullanım bağlamlarında ortaya çıktığını söylemek, kullanımların, yaşam etkinliklerinin, dil oyunlarının sözcüklerin dışında var olduklarının kabul edilmiş olmasını gerektirir. Bu nedenle hangi anlam anlayışı söz konusu olursa olsun hep dil ile dil dışı olduğu söylenen -ama söylenmek, dile getirilmek ancak dille mümkün olduğundan yine birer sözcükle seslendirilen- şeyler söz konusudur. Bu nedenle temelde anlam sorunu bir dil sorunu olarak görülse bile, yalnız dil içinde kalan, yalnızca dilbilgisel, gramerle ilgili bir sorun değildir. Dil ve dille uzanılmaya çalışılan dil dışı arasındaki bir sorundur anlam.

III. Etikte Anlam ya da Anlam ve Değer Sorunu

Etiğin temelinde değer sorunu vardır. Değer dışı bir etik- kimi etik yaklaşımları bunu yapmaya çalışsalar da-, nedenselliği yadsıyan bir bilim düşüncesi kadar sorunludur. Değerli-değersiz olana ilişkin bir kabule dayanmayan bir etik, etik olanla olmayanı, etik olarak en kabul edilemez olanla, etik olarak en uygun ya da övülesi eylemi birbirinden ayıramayacak bir etikdir. Ben böyle bir etiğe etikten ziyade, etik önermeler üzerine çözümlemeler ya da etiği nesne edinen bilgi kuramı demeyi yeğliyorum. Böyle bir etik, -ki bu analitik etikdir-, etiğin bilgikuramsal sorunlarını nesne edinen bir bilgi kuramından başka bir şey değildir. Etik, felsefenin bir dalı olarak varolmayı sürdürecektir, kendisinden beklenen etik sorunlara, kişilerin yaşarken karşılaştığı etik sorunlara bir çözüm getirecekse, değerlerden bağımsız varolamaz. Değerleri yadsıyamaz. Değerleri görmemezlikten gelemez.

Değerlerin insan eylemlerinin oluşturucu unsurları olmaları, hiçbir eylemin değer dışı olamaması etiği buna zorlamaktadır da. Eğer bir felsefe dalı olarak etik, etik fenomenleri konu edinecek, etik

fenomenleri ve bu fenomenlere yansıyan sorunları tartışacaksa, fenomenlerde kendisini ortaya koyanı görmemezlikten gelemes. Her eylemin değer koruyarak, değer çiğneyerek, ya da her ikisini birden yaparak hep değerlerle ilgili olduğunu görürüz. Eylemek değerlendirme yapmaktır; değerlendirmek ise farklı eylem seçenekleri arasından birisini seçmektir. Her seçimde seçilen kadar seçilmeyenler de vardır. Her tek eylemde bir eyleyen özne olarak insan bir de bu eylemin yöneldiği özne ya da özneler, özneye ilgili durumlar vb. vardır. Bu nedenle her eylemde bulunan, kendisinin ya da karşısındakilerin değerini koruyacak biçimde eylemde bulunabileceği gibi, onların insan olarak değerine zarar verecek biçimde de eylemde bulunabilir. Bunun için her eylem değerle, insanın değeriyle ilgilidir.

Öyleyse değer nedir? Bir şeyi değerli kılan nedir? Bir şeyin değeri ona yüklenen anlam mıdır ya da şeyler bu yüklenen anlamla mı değer kazanmaktadır? Günlük konuşma dilinde bu ikisi neredeyse eş anlamlı gibi kullanılır. Bir şeyin değeri ona yüklenen anlamdan kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle değerler onlara anlam yüklendiği, anlamlı görüldüğü için değerlidirler. Bu anlayışta iki nokta öne çıkmaktadır: Birincisi hiçbir şey birisi ona anlam yüklemeyince değeri değildir. Şeylerin kendi başlarına değerlerinden söz edilemez demektir bu. Değeri o şeye katan anlam yükleyendir. Ona anlamı yükleyen bir kişidir. Bu edimde belirleyici olan da kişidir, anlam yükleyerek ya da yüklemeyerek değerli olup olmamayı tayin eden de odur.

Böyle bir değer anlayışında öne çıkan ikinci özellik ise anlamlı görüp görmeme kişisel olduğundan, değerlerin de kişiden kişiye değişiklik göstereceği, kişiden bağımsız bir değer olamayacağıdır. Bugünün yaygın olan değerlilik anlayışı budur: herkesin değerleri kendisine göredir. Benim için anlamlı olan, değerli olan, bir başkası için değersiz olabilir ya da tersi. Çağın mottosudur bu neredeyse.

İşte değerden anlam yüklemeyi anlarsak, değeri bakanın yüklediği –çoğunlukla da kendi beniyle ilgi kurarak yüklediği- şeyle özdeşleştirirsek, varacağımız sonuç bundan başkası olamaz. Kişi kendisiyle ilgisinde, çoğunlukla da kendi beniyle, kendi çıkarlarıyla ilgisinde şeylere anlam yüklediği, onları anlamlı ya da anlamsız, sonuçta da değerli ya da değersiz gördüğü için, değerlilik de kişiden kişiye değişen bir şey haline gelmektedir. Bir eylemin ya da insan durumunun kendi başına değerliliğinden söz etmek de mümkün olmamaktadır.

8 Değer ve Anlam: Değerler Anlamlı mıdır?

Kuşkusuz değer ve anlam insan dünyasının olgularıdır. Dünyaya anlam katan insandır, insanın, en azından kimi insanların yapıp ettikleri, ortaya koydukları ürünlerdir dünyayı anlamlı kılan. Hem özne hem de nesne olarak insan söz konusudur her anlamlandırmada: anlamı gören insan olduğu gibi, anlamlı görülen de insanla ilgili olup bitendir. Bu nedenle insanın olmadığı bir dünyada anlam ve değerden de söz edilemezdi.

Ama değerın insan dünyasının bir gerçeği olması, anlamın da görülen, birisinin gördüğü, farkına varıp dile getirdiği bir şey olması, anlamı ve değeri “öznel”; sonuçta da görelil kılmaz. Bu ancak anlamdan kişinin kendi beniyile ilgisinde yüklediği ya da attettiği değeri anladığımızda söz konusu olan durumdur. Başka bir deyişle eğer bir şeyi anlamlı kılan, o anlamı gören kişinin kendiyse, kendi çıkarıyla ilgili bir durumsa ona anlam atfetmesine neden olan, bu durumda anlamın göreliliği doğal bir sonuç olur. Başka birisi kendi beniyile ilgisinde o şeyi anlamsız bulabilir, yani ona değer atfetmeyebilir.

İşte tüm anlamlandırmalar, anlam görmeler, anlamın bilincine varmalar -bugün yaygın biçimde yapıldığı gibi- değer atfetmeler şeklinde görülürse, sonuç, anlam ve değer göreliliğidir. Bunun dışında bir bakışın olanağını göstermek, değer atfetmeler dışında bir anlamlılık durumunun olanaklığından söz etmek bugün hem güçtür hem de tehlikelidir. Tehlikelidir, çünkü metafizikçi olarak damgalanmayı göze almayı gerektirir. Fenomene, insan eylemlerine uygun olsa da, yaygın olan değer anlayışına aykırıdır. Bunun için insan eylemlerine önyargısız bakılması, eylemlerin yapısının, insan istemelerinin -amaçlarının- yapısının açık bir biçimde görülmesi, insan değerlendirmelerinin farklı biçimlerinin farkına varılması yeterlidir. Kısaca insan eylemlerine, eylemlerin temelinde yatan istemelere, kişileri eyleme götüren değerlendirmelere bakılması yeterlidir çoğu zaman. Gerekli olan sadece çağın yaygın paradigmaları dışında olan biteni, insan yapıp etmelerini seyretmek, değerlendirme ve eylemin anatomisini çıkarmaktır.

İşte böyle bakıldığında görülen, insanların yine insanla ilgili olup bitenlere her zaman değer atfetmedikleri, yani değerlendirdikleri şeyleri -çoğunluk, hem de büyük çoğunlukla öyle olsa bile- her zaman kendi çıkarlarıyla ilgisinde değerlendirmedikleridir. Başka bir deyişle, insanların kimi zaman kendi benlerini, kendi çıkarlarını bir yana koyarak değerlendirmeler yapabildikleri, şeyleri bu anlamda da “anlamlı”,

“değerli” görebildikleridir. Gözlerini olup bitene kapamayan, relativist geleneğin göz bağı aralayabilen herkesin kolayca görebileceği şeydir bu. “Anlam” bu şekilde anlaşıldığında, yani değerlendirilen şeyler, tür olarak insana ve insanlar dünyasına sağladıkları açısından değerlendirilerek anlamlı görüldüklerinde, anlam ve değer aynı şey olur ama ancak bu kullanımda aynı şey olurlar. Böyle şeylerin anlamı ve değeri aynı şey olur: her ikisini de belirleyen insan olmaya, insan olabilmenin koşullarına ilişkin olmalarıdır. Bir eyleme ya da ürüne, insan olmaya, insanın değerinin korunmasına katkısı açısından bakılarak o anlamlı görülüyorsa, işte bu anlamlar değerle örtüşür. “Tarihselliğinde tür olarak insanın anlamları, insanın değerinin –belirli etkinlik, eylem ve yaşantı olanaklarının- bunları bilenlerdeki karşılıklarıdır; ya da: insanın bu olanaklarının değerliliğinin -: gerçekliklerinde insanlara ve tür olarak insana sağladıklarının: ürünlerinin- bilgisidir”. İnsan olabilmenin koşullarının, bunları bilen insanın kendisine ifade ettikleri şeylerdir, anlamlar. İnsan onuru denen şeyin içeriğinin oluşturucuları da işte bu anlamlardır.⁸ İnsan açısından belirli eylem ve yaşantı olanakları olan etik değerlerin bilgisi, bunu edinmiş olanın anlamlarını oluşturmaktadır: Kişinin anlamlarını, insanların anlamlarını veya insanlığın anlamlarını. Kimileri olup bitenlere değer atfederek ancak kendi kişisel dünyalarına anlam katarken, kimileri –çok seyrek de olsa- insanın özelliklerini oluşturan etkinlikleri, amaçlarına uygun biçimde gerçekleştirerek dünyaya anlam katarlar.

KAYNAKÇA

---

⁸ İ. Kuçuradi, “Değerlilik ve Anlam”, *Etik*, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara, 1996. s. 187.

10 Değer ve Anlam: Değerler Anlamalı mıdır?

GRÜNBERG, Teo. *Anlam Kavramı Üzerine Bir Deneme*, DTCF Yayınları, Ankara, 1970.

DENKEL, Arda. *Anlamın Kökenleri*, Metis Yayınları, İstanbul, 1984.

UYGUR, Nermi. “Anlamın Çıkmaıları”, *Dilin Gücü*, Birim Yayınları, İstanbul, 1984.

KUÇURADI, İoanna. “Değerlilik ve Anlam”, *Etik*, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara, 1996.